

Sygn. akt II AKa 66/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2013 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Stanisław Rączkowski
Sędziowie:	SSA Cezariusz Baćkowski SSA Jerzy Skorupka (spr.)
Protokolant:	Iwona Łaptus

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Beaty Lorenc - Kociubińskiej

po rozpoznaniu w dniu 27 marca 2013 r.

sprawy **M. K.**

oskarżonego z art. 286 § 1 kk w zw. z art. 12 kk, art. 286 § 1 kk w zw. z art. 294 § 1 kk w zw. z art. 12 kk, art. 300 § 1 kk,

z powodu apelacji wniesionej przez oskarżonego

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 14 września 2012 r. sygn. akt III K 1/12

I. zmienia zaskarżony wyrok wobec oskarżonego M. K., a także na podstawie art. 435 k.p.k. wobec E. K. w ten sposób, że uniewinnia ich od popełnienia przypisanych im czynów;

II. koszty postępowania w sprawie zalicza na rachunek Skarbu Państwa.

UZASADNIENIE

M. K. oskarżony został o to, że:

I. w okresie od października do grudnia 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem A. F. w ten sposób, że dokonał w prowadzonej przez nią hurtowni 10-krotnie zakupu towaru o łącznej wartości 42.879,44 zł. z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

II. w okresie od czerwca do grudnia 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem spółkę (...) w ten sposób, że dokonał od niej 8-krotnie zakupu towarów

o łącznej wartości 112.398,64 zł. z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

III. w okresie od 8 sierpnia 2008 r. do 28 grudnia 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem (...) Spółdzielnię (...) w J. w ten sposób, że dokonał od niej 8-krotnie zakupu towarów o łącznej wartości 265.148,79 zł. z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 294§1 kk w zw. z art. 12 kk,

IV. w dniu 18 marca 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem R. U. w ten sposób, że dokonał od niego zakupu towarów o łącznej wartości 2.342,40 zł. z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

V. w dniu 7 maja 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem M. P. w ten sposób, że dokonał w prowadzonej przez nią hurtowni 10-krotnie zakupu towarów o łącznej wartości 8.112,80 zł. z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

VI. w okresie od 20 listopada do 19 grudnia 2009 r. w M., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadził (...) sp. z o.o. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie 44.620,80 zł, w ten sposób, że dokonywał zakupu alkoholu z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miał środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

VII. w dniu 27 stycznia 2010 r. w S., działając wspólnie i w porozumieniu z E. K., będąc zagrożonym niewypłacalnością, wyzbył się składników swego majątku w ten sposób, że dokonał sprzedaży nieruchomości nr (...) położonych w K. gm. M. za łączną kwotę 30.000 zł. M. G., tj. o czyn z art. 300§1 kk,

VIII. w dniu 7 czerwca 2010 r. w S., będąc zagrożonym niewypłacalnością, wyzbył się składników swego majątku w ten sposób, że dokonał sprzedaży samochodu marki I. (...) nr. rej. (...) za kwotę 4.900 zł, A. B., tj. o czyn z art. 300§1 kk.

E. K. została zaś oskarżona o to, że:

IX. w okresie od 20 listopada do 19 grudnia 2009 r. w M., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej oraz wspólnie i w porozumieniu z M. K., z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, doprowadziła (...) sp. z o.o. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie 44.620,80 zł, w ten sposób, że dokonywał zakupu alkoholu z przedłużonym terminem zapłaty, wprowadzając pokrzywdzoną w błąd, co do możliwości zapłaty, albowiem nie miała środków finansowych na uregulowanie zobowiązań, tj. o czyn z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk,

X. w dniu 27 stycznia 2010 r. w S., działając wspólnie i w porozumieniu z M. K., będąc zagrożoną niewypłacalnością, wyzbyła się składników swego majątku w ten sposób, że dokonała sprzedaży nieruchomości nr (...) położonych w K. gm. M. za łączną kwotę 30.000 zł. M. G., tj. o czyn z art. 300§1 kk.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem III K 1/12 z 14 września 2012 r.:

I. uznał M. K. za winnego popełnienia czynów opisanych w punktach I i II oraz od IV do VI części wstępnej przyjmując, że stanowią one ciąg 5 przestępstw z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk i za to, na tej podstawie, przy zastosowaniu art. 91§1 kk wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności,

II. uznał M. K. za winnego popełnienia czynu opisanego w punkcie III części wstępnej, tj. przestępstwa z art. 286§1 kk w zw. z art. 294§1 kk w zw. z art. 12 kk i za to, na podstawie art. 294§1 kk wymierzył mu karę 1 roku pozbawienia wolności,

III. uznał M. K. za winnego popełnienia czynów opisanych w punktach VII i VIII części wstępnej przyjmując, że stanowią one ciąg 2 przestępstw z art. 300§1 kk i za to, na tej podstawie, przy zastosowaniu art. 91§1 kk wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności,

IV. na podstawie art. 85 kk i art. 86§1 kk sąd połączył kary pozbawienia wolności orzeczone w punktach I, II i III i wymierzył oskarżonemu karę łączną 2 lat pozbawienia wolności,

V. na podstawie art. 46§1 kk sąd zasądził od M. K. na rzecz pokrzywdzonej (...) S.A. w P. 109.864,94 zł tytułem naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem opisanym w punkcie II części wstępnej wyroku,

VI. zasądzono od M. K. koszty sądowe.

Tym samym wyrokiem Sąd Okręgowy we Wrocławiu:

I. uznał E. K. za winną popełnienia przestępstwa z art. 286§1 kk w zw. z art. 12 kk opisanego w punkcie IX części wstępnej i za to, na tej podstawie wymierzył jej karę 8 miesięcy pozbawienia wolności,

II. uznał E. K. za winną popełnienia przestępstwa z art. 300§1 kk opisanego w punkcie X części wstępnej i za to, na tej podstawie wymierzył jej karę 6 miesięcy pozbawienia wolności,

III. na podstawie art. 85 kk i art. 86§1 kk sąd połączył kary pozbawienia wolności orzeczone w wymienionych wyżej punktach i wymierzył jej karę 8 miesięcy pozbawienia wolności,

IV. na podstawie art. 69§1 kk i art. 70§1 pkt 1 kk sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary łącznej pozbawienia wolności na okres próby 2 lat.

Z wymienionym wyrokiem nie zgodził się oskarżony M. K., który w wywiedzionej apelacji zaskarżył go w całości, zarzucając mu:

I. obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia poprzez dowolne wnioskowanie o zamiarze oszustwa pomimo, że takiego wniosku w sposób pewny nie da się wyciągnąć oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy i w konsekwencji:

1. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku i mający wpływ na jego treść, polegający na bezzasadnym przyjęciu, że zachowanie oskarżonego opisane w punktach od I do V części wstępnej wyroku było rezultatem powziętego wcześniej zamiaru osiągnięcia korzyści majątkowej, w postaci nabycia towaru pod tytułem darmym, podczas gdy w rzeczywistości żaden z przeprowadzonych dowodów nie wskazuje by oskarżony podejmując decyzję o poszczególnych zakupach towarów zdecydowany był nie zapłacić za nie,

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku i mający wpływ na jego treść, polegający na bezzasadnym przyjęciu, że planowanym i przemyślanym zachowaniem oskarżony wprowadził swych kontrahentów w błąd, co do swej sytuacji finansowej, podczas gdy w rzeczywistości oskarżony żadnych działań mających wprowadzić w błąd nie podejmował, a w sprawie jest bezspornym, że co najmniej (...) Spółdzielnia (...) w J. miała świadomość trudnej sytuacji oskarżonego w chwili podpisywania umowy,

II. obrazę przepisów postępowania, mogącą mieć wpływa na treść orzeczenia, tj. art. 167 kpk w zw. z art. 2§2 kpk, poprzez całkowite pominięcie jakichkolwiek dowodów dotyczących księgowości prowadzonej przez oskarżonego w firmie pomimo, że dowód taki wydaje się oczywiście niezbędny dla oceny stanu finansów prowadzonego przez M. K. przedsiębiorstwa w czasie podejmowania przez niego decyzji o zakupach, które zdaniem sądu wyczerpują znamiona oszustwa,

III. obrazę przepisów postępowania, mogącą mieć wpływ na treść wyroku, tj. art. 413§1 pkt 4 kpk, poprzez pominięcie w opisach czynów przypisanych oskarżonemu w punktach VII i VIII części wstępnej wyroku ustawowych znamion przestępstwa z art. 300§1 kk i w konsekwencji nieuzasadnione zakwalifikowanie tak opisanych czynów z art. 300§1 kk.

Podnosząc wymienione zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego, ewentualnie o uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zarzuty apelacji i najdalej idący jej wniosek są zasadne. Odnośnie do zarzutu podniesionego w punkcie III apelacji zważyć należy, że oskarżonemu zarzucono w akcie oskarżenia, że będąc zagrożonym niewypłacalnością wyzbył się składników swojego majątku w ten sposób, że dokonał sprzedaży nieruchomości położonych w K. gm. M. oraz samochodu marki I. (...), tj. popełnienia przestępstwa z art. 300§1 kk. W zaskarżonym wyroku, sąd przypisał oskarżonemu popełnienie dwóch przestępstw z art. 300§1 kk, uzasadniając to tym, że „pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży nie przekazał na spłatę zobowiązań wobec pokrzywdzonych” (s. 33 uzasadnienia zaskarżonego wyroku), czym „naraził na uszczuplenie zaspokojenie swoich wierzycieli” (s. 34 uzasadnienia wyroku).

Stwierdzić zatem należy, że przestępstwo z art. 300§1 kk ma charakter materialny. Znamieniem skutku jest udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzycieli sprawcy. Warunkiem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności za wymienione przestępstwo jest więc wykazanie, że bezprawnym zachowaniem opisanym w stronie przedmiotowej przestępstwa z art. 300§1 kk wyrządził on skutek w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia swoich wierzycieli.

Tymczasem, oskarżyciel publiczny nie zarzucił oskarżonemu, że swoim zachowaniem wyrządził on skutek w jednej z wymienionych postaci. Również sąd meriti nie przypisał oskarżonemu wyrządzenia rzeczzonego skutku. Tym samym stwierdzić należy, że M. K. zarzucono, a następnie przypisano popełnienie czynu zabronionego, który nie zawiera ustawowych znamion typu przestępstwa. Stosownie więc do zasady nullum crimen sine lege, należało M. K. uniewinnić od popełnienia przestępstwa z art. 300§1 kk. Mając na względzie, że te same okoliczności dotyczą E. K., która nie zaskarżyła wyroku III K 1/12, należało również ją uniewinnić od popełnienia przestępstwa z art. 300§1 kk, przypisanego jej w punkcie VI części rozstrzygającej wyroku.

Na marginesie należy dodać, że wymienione okoliczności zauważone zostały przez prokuratora występującego na rozprawie odwoławczej, który złożył wniosek o uniewinnienie M. K. od popełnienia przestępstw przypisanych mu w punkcie III części rozstrzygającej zaskarżonego wyroku.

Trafne są także zarzuty apelacji z punktu I i II. Przed wszystkim należy zauważyć, że sąd meriti stanowczo stwierdza, że z wyjaśnień oskarżonego „w sposób jednoznaczny wynika, że [...] w pełni świadomy złej kondycji finansowej swojej firmy, w dalszym ciągu zaciągał nowe zobowiązania, zdając sobie sprawę z braku realnych możliwości wywiązania się z nich. Sposób prowadzenia przez niego firmy jednoznacznie wskazuje, że oskarżony łamał wszelkie zasady rzetelnego i uczciwego obrotu, zaciągał zobowiązania bez pokrycia, nie robił nic, aby pozyskać pieniądze na spłatę zaległości. Zwodził swoich kontrahentów, jak i pracowników, mnożąc tym samym zadłużenie firmy i zdając sobie [...] sprawę z tego, że nie będzie w stanie regulować długów” (s. 17 uzasadnienia wyroku). Wymienione stwierdzenia sąd czyni, gdyż oskarżony nie wyjaśnił:

1. dlaczego zaciągał nowe zobowiązania, mimo braku możliwości ich spłaty,

2. dlaczego zapewniał kontrahentów, że ureguluje należności w terminie,
3. dlaczego zaciągał nowe zobowiązania, mimo niespłacenia poprzednich,
4. dlaczego nie spłacał wierzycieli pieniędzmi uzyskanymi ze sprzedaży działek gruntowych,
5. dlaczego wraz z żoną E. wyprzedawał towar poniżej ceny zakupu,
6. dlaczego wywiózł towar z hurtowni, nie in formując o tym wierzycieli.

Wynika stąd, że przekonanie, co do tego, że oskarżony wprowadził swoich kontrahentów w błąd, czym doprowadził ich do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, sąd a quo powziął na tej podstawie, że oskarżony nie wytłumaczył powodów swojego postępowania. Tym samym, sąd wymagał od oskarżonego, aby ten udowodnił swoją niewinność. Taka postawa sądu godzi w fundamentalną dla procesu karnego zasadę domniemania niewinności oskarżonego, stosownie do której, oskarżyciel ma wykazać za pomocą dowodów, że oskarżony popełnił czyn, który został mu zarzucony. Oskarżony nie ma zaś obowiązku dowodzenia swej niewinności. Tymczasem sąd meriti wymagał od oskarżonego, aby ten dowiódł swej niewinności. Oczekiwanie od oskarżonego takiego zachowania jest niedopuszczalne. Nie znajduje bowiem żadnej podstawy prawnej, a przez to czyni proces nierzetelnym.

W apelacji trafnie podniesiono, że w prowadzonym przeciwko oskarżonemu postępowaniu nie przedstawiono dowodów wskazujących na to, że wprowadził on swoich kontrahentów w błąd albo wyzyskał ich błąd lub niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania, czym doprowadził ich do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Z zeznań złożonych przez osoby pokrzywdzone wynika bowiem, że zawarły one z oskarżonym umowy sprzedaży towarów różnego asortymentu, z tzw. opóźnionym (odroczone) terminem płatności. W uzgodnionym terminie, wskazanym na fakturach sprzedaży oskarżony nie płacił za odebrany towar. Zapłata za towar dokonywana była z mniejszym bądź większym opóźnieniem, w całości albo jedynie w części. Oskarżony zapewniał pokrzywdzonych, że zwłoka w zapłacie za towar wynika z chwilowych trudności finansowych, a wszystkie zobowiązania zostaną uregulowane. Po jakimś czasie oskarżony przestał jednak kontaktować się z pokrzywdzonymi.

Z zeznań pokrzywdzonych wynika zatem, że wiedzieli, że oskarżony nie reguluje w terminie oraz w całości wymaganych zobowiązań. Pomimo to, zawierali z nim kolejne umowy sprzedaży, w następstwie których wydawali mu towar z tzw. odroczone w czasie terminem płatności. Sytuacja finansowa oskarżonego była więc im znana. W obliczu tej sytuacji, pokrzywdzeni mogli zaprzestać współpracy z oskarżonym, unikając ryzyka związanego z nieuzyskaniem zapłaty za wydany mu towar. Pokrzywdzeni podjęli jednak to ryzyko i kontynuowali współpracę z oskarżonym, zawierając z nim kolejne umowy. Stanowczo należy też powiedzieć, że pokrzywdzeni zawierali umowy sprzedaży w przekonaniu, że w bliższej bądź dalszej perspektywie czasu, oskarżony wywiąże się ze swoich zobowiązań.

Z wyjaśnień oskarżonego wynika zaś, że ze złej kondycji finansowej zdał sobie sprawę dopiero po zakończeniu inwentaryzacji, a więc na koniec 2009 r. Wtedy uświadomił sobie, że nie jest w stanie spłacić zadłużenia. Wcześniej był przekonany, że finanse firmy pozwolą mu na uregulowanie wszystkich zobowiązań, tym bardziej, że w roku 2008 uzyskał z działalności gospodarczej dochód w wysokości ponad 218.000 zł, a roczne obroty handlowe wynosiły od 400 do 750.000 zł. Odnośnie do współpracy z ujawnionymi pokrzywdzonymi wyjaśnił, że z A. F. było uzgodnione, że może się zadłużyć do 50.000 zł, a nieuregulowany wobec niej dług wynosi 42.879,40 zł. Z (...) Spółdzielnią (...) w J. zawarł ugody, co do sposobu i terminu spłaty zadłużenia. Po zawarciu ugody, spółdzielnia zgodziła się na kontynuowanie współpracy i zawieranie dalszych umów sprzedaży. W celu zabezpieczenia spłaty długu, żona E. przystąpiła do długu, jako dłużnik solidarny.

Z wyjaśnień E. K. wynika z kolei, że ugody, co do sposobu i terminu spłaty zadłużenia zawarte były także z Polską Hurtownią (...). Po zawarciu pierwszej ugody, całe zadłużenie wobec tej spółki zostało spłacone.

Należy też zauważyć, że z przedłożonych przez oskarżonego na rozprawie odwoławczej wyciągów bankowych wynika, że w 2009 r. dokonywał przelewów środków płatniczych na rachunki bankowe pokrzywdzonych.

W tych okolicznościach, stwierdzenie sądu a quo, że z wyjaśnień oskarżonego jednoznacznie wynika, że zdawał sobie sprawę, że zawierając kolejne umowy, brak jest realnych możliwości wywiązania się z nich, nie znajduje oparcia ani w wyjaśnieniach M. K., ani w pozostałych dowodach ujawnionych na rozprawie głównej, a zwłaszcza w wyjaśnieniach E. K. i zeznaniach osób pokrzywdzonych. Przeciwnie, ze zgromadzonych dowodów wynika, że oskarżony w stosunku do dwóch wierzycieli, tj. Polskiej Hurtowni (...) podjął działania zmierzające do uzgodnienia sposobu i terminu spłaty zadłużenia, zabezpieczając dodatkowo interesy majątkowego jednego z nich, poprzez przystąpienie do długu dłużnika solidarnego. Skoro oskarżony ustanowił dodatkowe zabezpieczenia spłaty zobowiązań, to nie sposób twierdzić, że chciał doprowadzić pokrzywdzonego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Przeciwnie, owo dodatkowe zabezpieczenie długu miało uchronić wierzyciela (pokrzywdzonego) przed wystąpieniem wymienionego skutku.

Wobec pozostałych wierzycieli oskarżony spłacał zadłużenie, choć częściowo i nieterminowo. Poza sporem jest zatem, że M. K. zawierał umowy sprzedaży z ujawnionymi pokrzywdzonymi, które w całości nie zostały spłacone. Nie można jednak – bez cienia wątpliwości – stwierdzić, że oskarżony zataił przed pokrzywdzonymi stan swoich finansów i zdolność do spłaty zobowiązań, czym wprowadził ich w błąd oraz, że chciał doprowadzić kontrahentów do niekorzystnego rozporządzenia mieniem albo przewidując taką możliwość, na to się godził.

Warunkiem pociągnięcia oskarżonego do odpowiedzialności za zarzucone mu przestępstwa oszustwa jest wykazanie, że swoim umyślnym zachowaniem (art. 9 kk) wprowadził kontrahentów w błąd, chcąc doprowadzić ich do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Wymienione zachowanie składające się na stronę przedmiotową i podmiotową przestępstwa oszustwa, musi być udowodnione. Zebrane dowody muszą przy tym mieć taką siłę przekonywania, że znikną wszelkie racjonalne wątpliwości (Zob. S.Waltoś, proces karny. Zarys wykładu, Warszawa 2008, s. 222), a inaczej mówiąc, że wykluczona zostanie inna, alternatywna wersja zdarzenia i zachowania oskarżonego.

W niniejszej sprawie zebrane dowody takiej „siły przekonywania” nie mają. Przeciwnie, występują uzasadnione wątpliwości, co do zamiaru oskarżonego i postaci jego zachowania. W tych okolicznościach, należało M. K. uniewinnić od popełnienia przypisanych mu przestępstw oszustwa. Na podstawie art. 435 kpk taką decyzję należało też podjąć wobec współoskarżonej E. K., która – co prawda – nie zaskarżyła wyroku III K 1/12, ale do której odnoszą się te same okoliczności przemawiające za jej uniewinnieniem.

Z tych względów, orzeczono, jak na wstępie.